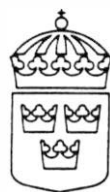

Motion till riksdagen

1985/86:400

Allan Ekström (m)

Inriktningen av konsumentpolitiken m. m. (prop.
1985/86:121)

Mot.
1985/86
400-403

I. I propositionen ägnas uppmärksamhet bl. a. åt *Allmänna reklamationsnämnden* (ARN). För den rätta förståelsen av nämnden och dess verksamhet är det påkallat att bringa i erinran varför nämnden tillkom.

Under sista hälften av 1960-talet hade köp av varaktiga konsumtionsvaror (bilar, radio- och TV-apparater, hushållsmaskiner, båtar m. m.) erhållit en betydande omfattning. Detsamma gällde utbudet av charterresor. I spåren följde tvister av olika slag. Först och främst avsåg tvisterna kvaliteten av tillhandahållna varor och tjänster (fel och brist). Men även frågan om köparens rättsliga ställning tilldrog sig ökad uppmärksamhet, ej minst mot bakgrund av att säljarsidan kunde sätta den dispositiva köplagen ur kraft till förmån för ensidigt upprättade standardavtal (formulärrätten) och att köplagen ej heller reglerade annat än förhållandet mellan köparen och säljaren.

Vilka rättsregler fanns då vid denna tid? Inom köpets område fanns endast 1905 års köplag, som tillkommit under helt andra produktions- och omsättningsförhållanden än dem som rådde under 1960-talet. För köplagen stod den liberala engroshandeln med obearbetade råvaror främst i centrum. Lagen passade således icke utan vidare på industriellt tillverkade varor av masskaraktär. Köplagen reglerade ej heller vissa för konsumenterna viktiga frågor, t. ex. olika typer av kreditköp. Domstolarna slutligen saknade erfarenhet av konsumenttvister, och rättegångsbalkens regler var ej heller utformade med sikte på dylika tvistemål.

Rättsordningen var sammanfattningsvis ej alls rustad för att slita alla de tvister som nu berörts.

I denna situation tillkom ARN (1.1.1968) i samverkan mellan staten och näringslivet. Nämnden – som till en början var av försökskaraktär – tillvann sig snabbt stort förtroende och kom tidigt att pröva ett mycket stort antal tvister. Denna tvistlösning kom att avse icke endast den tekniska sidan, dvs. att fastställa huruvida anmärkningar på köpeobjektet kunde utgöra fel i köprättslig mening. Även den rättsliga sidan kom att ingå i prövningen, t. ex. om hävning, avdrag på köpeskillingen, uppskattande av den nytta köparen haft av saken innan den gått sönder eller tolkning av standardavtal; jfr mitt inlägg vid förhandlingarna vid det 26:e nordiska juristmötet i Helsingfors 1972, förhandlingsprotokollet s. 330. Genom denna sin verksamhet kunde ARN på grund av sin sammansättning och sin starka förankring hos båda sidors organisationer – i samförstånd – utbilda handlingsnormer och rättsregler som kom att innebära en mera ändamålsenlig fördelning än dittills mellan köpare och säljare av ansvaret för olika slag av risker och handel-

ser. Många av dessa rättsregler har för övrigt kommit att bilda underlaget för konsumentköplagen (1973). Därefter har tillkommit ytterligare en rad lagar inom konsumentjuridikens område.

Tillkomsten av dessa nya lagar kan visserligen sägas minska behovet av nämndens rättsskapande verksamhet i stort. Rättsläget är emellertid icke statistiskt utan är hela tiden föremål för förändring. Rättsnormerna utgör – enligt vad professor Aulis Aarnio framhållit i uppsatsen *Värdena och domarreglerna*, intagen i *Festskrift till Jan Hellner*, 1984 – endast en del av samhällsnormerna. "Domaren måste med andra ord ständigt ha fingret på tidens puls" (jfr motion 1985/86:Ju403). Nämnden har därför kvar sin betydelse som rättskälla och tvistlösare.

Enligt min mening åtnjuter nämnden samma anseende nu som tidigare, se t. ex. omdöme från Stockholms tingsrätt (s. 293). År 1981 erhöll nämnden status av *egen* fristående myndighet efter att dessförinnan ha administrerats av konsumentverket.

Den konsumentpolitiska kommitté vars betänkande utgör grund för propositionen har föreslagit att nämnden ånyo skall inordnas under konsumentverket. Att ett av två parter gemensamt inrättat organ för slitande av tvister dem emellan icke skall stå under den enes lydnad eller eljest på något sätt – formellt eller faktiskt – vara beroende av denne borde vara en självklarhet i en västerländsk rättsstat (jfr min reservation i SÖU 1978:40 s. 218 ff). Kommitténs förslag är fördenskill oantagbart från rättssäkerhetssynpunkt.

Glädjande nog har departementschefen icke heller följt kommitténs förslag. Han har emellertid beskurit nämndens anslag med 700 000 kr. eller närmare 10 % med motiveringen att föreslagna förändringar av reklamationshandlingen bedöms leda till besparingar (s. 70 n). ARN instämmer för sin del icke i denna bedömning. "ARN tror inte att antalet ärenden till nämnden i större utsträckning kommer att påverkas av kommitténs förslag till utbyggnad av den lokala verksamheten. I vart fall är det utslutet att några mer omedelbara effekter skulle uppkomma. Mot denna bakgrund kan konstateras att kommitténs besparingsförslag i vad gäller ARN saknar underlag. Det tycks för övrigt en majoritet av kommittéledamöterna också anse" (s. 330). Enligt Sveriges advokatsamfund har kommittén ej ens räknat på om dess förslag verkligen leder till någon besparing, trots att detta måste vara den enda åsyftade poängen med förslaget (s. 308).

Det förefaller uppenbart att den – frivilliga – utbyggnad av den kommunala konsumentservicen som propositionen förordar i alla fall kommer att kräva lång tid, särskilt som finansieringen skall ske med kommunala skattemedel. Någon avlastning av ARN kommer därför under inga förhållanden att äga rum redan under nästa budgetår. Nedskärningen kan därför befaras skada nämndens kapacitet och kvalitet. Förslaget bör följaktligen i denna del icke vinna riksdagens bifall. Erforderliga medel får i stället tas från anslaget till konsumentverket.

II. Härtill kommer att jag från rättsliga synpunkter hyser starka betänkligheter emot att från ARN överföra *lösande av rättstvister* till lokala organ. Hantering av reklimationsfrågor kräver ovedersägligen förtrogenhet med och insikter i gällande civilrätt. Hur skall annars den som hanterar tvisten

veta vad som är rätt eller fel. Hans förslag till biläggande av tvisten kan ju innebära att han i själva verket tillfogar ena parten orätt. Tvistlösning eller – med departementschefens ordval (s. 57) – medling genom icke lagfarna konsumentvägledare leder lätt tanken till ett slags lokala folkdomstolar. Sveriges advokatsamfund har också betecknande nog avstyrkt förslaget i denna del.

III. Det kan slutligen ifrågasättas, om nu nämnd verksamhet verkligen faller inom *den kommunala kompetensen*. I anslutning härtill ligger det nära till hands att fråga sig vem som skall stå det ekonomiska ansvaret för felaktiga upplysningar om gällande rätt som konsumentvägledaren lämnar och som ligger till grund för ett reklamationsbeslut – kommunen eller den förfördelade parten. I motion 1985/86:290 – som gäller förvaltningslagen – har jag närmare behandlat frågan om det allmännas ansvar för felaktiga uppgifter om gällande rätt; motionen är för närvarande föremål för handläggning i konstitutionsutskottet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag

1. att riksdagen avslår förslaget att beskära anslaget till Allmänna reklamationsnämnden med 700 000 kr. och överför motsvarande belopp från anslaget till konsumentverket,
2. att riksdagen avslår förslaget i vad det ger konsumentvägledare befogenhet att hantera rättstvister mellan enskilda på grund av köp eller annan rättshandling.

Stockholm den 19 mars 1986

Allan Ekström (m)